

УДК 341.238.01:165/168(045)

*О. А. Коппель**доктор історичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**О. С. Пархомчук**доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка***МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЗАГАЛЬНОНАУКОВИХ ТЕОРІЙ
НА ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Перед будь-якою наукою, як і перед наукою про міжнародні відносини, постійно постають центральні та найбільш складні для неї питання власних методології та теорії. Йдеться про філософію науки, філософію суспільних наук, складовою частиною якої є і гносеологія міжнародних відносин. Розвиток науки про міжнародні відносини свідчить про зростання ролі та значення її гносеологічного складника. Гносеологія міжнародних відносин як складник філософії досліджує умови та можливості достовірного знання в галузі міжнародних відносин, загальні передумови пізнання явища міжнародних відносин, проблеми природи пізнання міжнародної реальності та його потенційних можливостей, відношення науки про міжнародні відносини до об'єктивної реальності. Проблеми розвитку теорії пояснюються необхідністю будувати прикладні дослідження на міцному теоретичному фундаменті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасній українській науці з'явилося чимало досліджень, в яких аналізуються різні аспекти гносеології міжнародних відносин. Ними займаються українські вчені Л. Губерський, С. Кононенко, М. Мальський, В. Манжола, М. Мацяк, В. Хонін, С. Шергін та інші. Водночас поза увагою дослідників залишилися питання методологічного впливу загальнонаукових теорій на дослідження міжнародних відносин. З огляду на зазначене, ставимо за мету визначити, як метод філософського пізнання інтегрується в систему теоретичних знань про міжнародні відносини, для чого вважаємо за необхідне зосередити увагу на історії становлення та основних етапах розвитку науки про міжнародні відносини в контексті парадигмальної еволюції сучасної науки, що дозволить визначити основні напрями подальшої наукової розвідки, оскільки питання щодо її можливостей не тільки адекватно описувати міжнародно-політичні процеси, але й прогнозувати їх подальший розвиток залишається відкритим. Це напряму залежить від вибору правильної методології дослідження, оскільки побудова науково обґрунтованої моделі міжнародних відносин має базуватися на об'єктивних законах розвитку суспільних відносин і світу загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Явище міжнародних відносин виникає на ранніх етапах історії людства і в процесі свого розвитку зазнає значної еволюції [12, с. 112–158; 5, с. 36–68]. Воно посідає унікальне місце за своїми соціальними масштабами, тривалістю, за зв'язками з історією, соціологією, політологією та іншими суспільними науками, з основоположними, принциповими питаннями теорії суспільних наук.

Методологія науки про міжнародні відносини, як і будь-якої науки, базується на принципах, що впливають із первинних уявлень про міжнародні відносини як об'єкт дослідження. Відповідно, дослідження міжнародних відносин потребує сполучення підходів, що спираються на філософію як на теоретичний світогляд, який досліджує світ як ціліс-

ність, дає найбільш загальні уявлення про світ, про принципи буття, закономірності розвитку природи, суспільства, властивості мислення людини.

Отже, дослідження явища міжнародних відносин потребує підходів, що спираються на теорію, яка дозволяє дослідити суть, специфіку та головні рушійні сили розвитку цього особливого виду суспільних відносин; на соціологію, що передбачає дослідження закономірностей, які визначають зміни й еволюцію міжнародних відносин; на політологію, що дає змогу дослідження політичних аспектів розвитку системи міждержавних відносин, методи, форми і способи формування реалізації та оцінки політики, яка здійснюється державами; на історію, що дозволяє вивчити фактичний розвиток міжнародних відносин, знайти аналогії та винятки; на праксеологію, що дозволяє піддати науковому аналізу процес підготовки, прийняття та реалізації міжнародно-політичного процесу. У відомій праці французького філософа і соціолога Р. Арона «Мир і війна між націями» визначаються рівні концептуалізації міжнародних відносин, а саме: теорія, соціологія, історія, праксеологія [1, с. 32–34].

Історизм розуміється як процес системостворення, функціонування та розвитку міжнародних відносин, є однією з найголовніших характеристик їхньої життєдіяльності саме як системи. Адже складність дослідження міжнародних відносин полягає в тому, що саме явище постійно еволюціонує. Принцип історизму є органічно включеним до системного підходу, являє собою один із найголовніших його аспектів. Дотримання цього підходу особливо важливе для побудови теоретичних знань про складні об'єкти, що історично розвиваються, якими і є міжнародні відносини.

Філософія є науковою основою як політології і соціології, так і міжнародних відносин. Цілком зрозуміло, чому, розмірковуючи над специфікою пізнавальної ситуації дослідника міжнародних відносин, Г. Моргентгау під тиском надкомплексності предмета міжнародно-політичного дослідження звертається до альфи й омеги суспільствознавства загалом – історії та філософії. Йдеться не про безпорадність політології міжнародних відносин, а про її об'єктивне повернення до джерел, усвідомлення первинного синтезу (історії та філософії), з якого зростає ця дисципліна [4, с. 8]. Серед наук, які найтісніше зв'язані з теорією міжнародних відносин, М. Мальський і М. Мацяк теж виокремлюють філософію як особливий різновид духовної культури, призначення якого полягає в осмисленні основ природного і соціального світу, формування культури та пізнання, людини та її сутності. Тому вчені-міжнародники використовують погляди філософів як концептуальну основу своїх досліджень, а низка сформульованих філософами ідей стала органічною частиною теорії міжнародних відносин [7, с. 34–35].

Отже, існує взаємозв'язок міжнародних відносин і філософії, опосередкованою ланкою в якому виступає теорія міжнародних відносин. Український дослідник В. Хонін вважає, що теорія міжнародних відносин має бути системно пов'язана з фундаментальними науками, насамперед із

філософією, і на підставі цього приходиться до висновку, що, використовуючи їхній понятійний апарат, теорія міжнародних відносин являє собою щодо цих наук спеціальну наукову дисципліну [11, с. 17]. Як зауважують М. Каменецький і А. Суботін, досягнення історичної, політичної та філософської думки, накопичені людством, слугують для науки про міжнародні відносини інтелектуальними джерелами, здатними підтримувати її, а часом ставити їй питання або піддавати сумніву її тези [3, с. 5].

У філософському розумінні основні закони діалектики виступають як основоположні, фундаментальні принципи і буття, і усвідомлення об'єктивної дійсності, зокрема й явища міжнародних відносин. Найважливішими із принципів діалектики можна назвати принципи єдності діалектики буття і діалектики мислення, загального зв'язку і загального розвитку явищ у світі. Визнання принципу загального розвитку відображає глибинну сутність процесу руху матерії як саморуку, формоутворення нового як саморозвитку матерії. У пізнанні цей принцип вимагає дослідження предметів і явищ об'єктивно, у русі, розвитку, саморусі, саморозвитку, тобто через дослідження суперечностей предметів і явищ, розвитку цих суперечностей і, таким чином, з'ясування внутрішніх джерел руху і розвитку.

Водночас визнання загального зв'язку і загального розвитку явищ у світі, у природі, суспільстві і мисленні вимагає системного дослідження цих явищ, на противагу метафізичному методу, якій розглядає світ у сукупності ізольованих явищ.

Отже, наука про міжнародні відносини являє собою системно організований образ існування певної сфери об'єктивної реальності, теоретично організовану систему знань, що перебуває в безперервному розвитку. Розвиток науки про міжнародні відносини можна розглядати як процес узгодження системності уявлень із системністю об'єкта дослідження.

Отже, комплексне дослідження міжнародних відносин вимагає сполучення цих підходів в їх діалектичній єдності, тому що вони органічно взаємопов'язані, доповнюють один одного. Протиставлення одного з підходів іншому не має під собою підстав у дослідженні будь-яких соціальних об'єктів, особливо таких, як міжнародні відносини. Кожен із цих підходів зосереджує увагу на одній зі сторін міжнародних відносин – або на їхній структурі в статичній, або на генезі в їхній динаміці.

Наукове відображення явища, зокрема явища міжнародних відносин, починається тоді, коли в природі та характері його функціонування знаходяться певні константи, якості, які незмінно притаманні даному явищу протягом всіх етапів його трансформацій, є його невід'ємними складниками.

Велике наукове значення має проблема «початку» науки про міжнародні відносини, її виникнення та розвитку в контексті парадигмальної еволюції сучасної науки як специфічної діяльності з виробництва й отримання нових знань.

Передумовою теоретичної діяльності в науці, умовою будь-якого виду теоретичної діяльності з пояснення та систематизації емпіричного матеріалу є існування особливого типу знання, що не виконує безпосередньо пояснювальної функції, але є умовою цієї діяльності. Існування такого особливого типу знання фіксується в методологічних концепціях Т. Куна й І. Лакатоса, у методологію науки вводяться поняття «парадигми» (Т. Кун) і майже аналогічне йому «дослідницька програма» (І. Лакатос), які є своєрідними метаекономічними утвореннями, що містять набір вихідних ідей та методологічних установок, на які спирається наукове пізнання, сукупністю принципів, які на конкретному історичному етапі розвитку науки загалом задають певний спосіб теоретичної діяльності, визначають вибір засобів цієї діяльності. Це означає, що парадигма містить сукупність загальноновизнаних уявлень, чи модель, яка посіла в науці провідне місце, сукупність фундаментальних елементів, які утворюють єдине правило, яке визнається в науці чи в су-

спільстві впродовж певного часу. Залежно від наукової сфери, у межах якої застосовується це поняття, його визначення відрізняються сукупністю компонентів, але загальний зміст залишається. Парадигма є еталонним розв'язанням дослідницької проблеми.

У процесі історичного розвитку людства змінювалися функції самої науки в системі культури та суспільства. Це конкретизувалося в парадигмальних установах. З кінця XVII ст. в європейській науці домінуючою була звільнена від теології механістична парадигма. Її характерними рисами стає відмова від апелювання до теології для пояснення наукових фактів, визнання можливостей розуму, озброєного методом пізнання законів природи. Механістична картина природи розглядалася як загальнонаукова картина світу.

З останньої чверті XIX ст. домінує енергетична парадигма. Її характерною рисою стає визнання того, що методи мають враховувати особливості об'єкта дослідження, що призводить до диференціації наукового знання, багатодисциплінарності. Еволюція наукового знання проходила під знаком диференційної тенденції, яка знаходила своє відображення у виокремленні нових предметних галузей, що призводило до формування все більшої кількості наукових дисциплін і субдисциплін.

Із цього періоду розпочинається і систематизоване та цілеспрямоване дослідження теорії міжнародних відносин у межах відносно самостійної дисципліни. Як навчальна дисципліна «Теорія міжнародних відносин» вперше з'являється в університетах Сполучених Штатів Америки (далі – США) і Великої Британії після Першої світової війни, тоді ж виникають перші дослідницькі центри й університетські кафедри.

Безпосередньо перед Першою світовою війною і протягом міжвоєнних років домінуючим був історичний і правовий аналіз міжнародних відносин. Увагу було зосереджено в основному на дипломатичній історії, ця тенденція характеризувалася вивченням окремих деталей і застосуванням історичного методу, ретельним дослідженням документів. Друга тенденція характеризувалася зверненням до проблематики міжнародного права та міжнародних організацій. Вважалося, що створення сильної й авторитетної міжнародної організації сприятиме становленню стабільного миру. Третя тенденція сфокусувалася на вивченні поточних подій.

У процесі накопичення знань про міжнародні відносини як явище відбувається поступове розширення змісту цього терміна. Так, Р. Арон підкреслює, що, судячи з визначення, міжнародні відносини є відносинами між націями, точніше, державами як політичними одиницями та величинами. Але, розширюючи зміст терміна «нація», він зазначає, що розуміє його як будь-яку політичну величину, політичну спільноту, тобто певну колективну державно-політичну організацію на певній території всіх часів [1, с. 32–34]. Міжнародні відносини почали розглядатися як відносини між будь-якими політично організованими спільнотами, державно-політичними організаціями на конкретній території всіх часів. Наукова думка розглядає історію людського суспільства як єдиний процес, що поділяється на дві послідовні стадії організації: потестарну (дополітичну) і державну, з різними формами політичної організації суспільств. На стадії дополітичної організації першими формами зовнішньої взаємодії були обмін/торгівля та збройні сутички. Ще на стародавніх етапах історії етнічні спільноти стикалися одна з одною, наслідком чого стає початок поділу всіх взаємодій на внутрішні та зовнішні. Хоча збройні сутички відбувалися і в період неоліту та навіть раніше, війна як суспільно-політичне явище, як функція, яка здійснюється професійними військами, виникла лише разом із державами та локальними цивілізаціями. На стадії державної організації остаточно формується об'єктивно і відрізняється суб'єктивно поділ відносин на внутрішні (ті, що підпорядковані державі) та зовнішні (ті, що їй не підпорядковані).

Подальше накопичення наукової інформації та зміни в трансляції наукових знань сприяли формуванню інформаційної парадигми. В її межах відбувається диференціації

наук про міжнародні відносини. В умовах поступового розмивання кордонів між внутрішньою та зовнішньою політикою в дослідженнях міжнародних відносин посилюється політична компонента. Коли йдеться про міжнародно-політичну науку, то мається на увазі більше політологічна, ніж історична чи правова орієнтація дисципліни. Крім того, з'являються певні національні традиції у вживанні термінів [6, с. 58–59]. Так, у Франції найбільш вживаним є термін «міжнародні відносини» як назва наукової та навчальної дисципліни. В англійській літературі вживається як найбільш нейтральний термін «міжнародні дослідження» (“international studies”), терміни «світова політика» (“world politics”) чи «міжнародна політика» (“international politics”), а пізніше «глобальна політика» (“global politics”) для акцентування уваги на взаємозв'язку із глобальними проблемами сучасного світу.

Ускладнення суб'єкта функціонування науки як соціального інституту, пов'язаного з іншими підсистемами держави, суспільства, з економікою, освітою, політикою, культурою сприяло формуванню організаційної парадигми. Інформаційна й організаційна парадигми дістали оформлення у відповідних наукових теоріях, зокрема й системній. Наука концентрує увагу на таких типах об'єктів, як складні системи, які самоорганізуються і в які включена людина. Системна теорія як знання про системи накопичує їх, упорядковує й використовує для пояснення систем різної природи, зокрема й міжнародних.

Із другої половини ХХ ст. різні види системних теорій інтегруються в системологію, інтегральну науку про системи, яка об'єднала загальну теорію систем, приватні й галузеві теорії систем з урахуванням необхідності предметної специфікації. Здійснено найбільш амбіційну спробу досягти синтезу наукового знання з усіх, до цього зроблених.

Системний підхід до міжнародних відносин виявлявся в їх трактуванні як цілісного явища, де існують закономірні зв'язки між його елементами, чітка ієрархія та сталі взаємозалежності. Він базувався на визнанні того, що практично всі питання міжнародного життя виявляють свою сутність у дослідженні їх у контексті системи міжнародних відносин як відносно відособленої підсистеми суспільних відносин. У методологічному плані аналіз міжнародних систем визнається необхідним для розуміння основних закономірностей і динамічних універсальних розвитку міжнародних відносин. Тому центральну ланку науки про міжнародні відносини становить теоретичне дослідження міжнародних систем, властивих їм структури та функцій, процесів їхнього розвитку. Аналіз міжнародних систем визнавався ключем до розуміння міжнародних відносин, до пошуку об'єктивних закономірностей їхнього існування й еволюції, з'ясування їхньої сутності, вважається найбільш комплексним і повним їх дослідженням.

Дослідження міжнародних систем можна умовно розділити на дві великі групи так, що першу групу становили теоретичні розроблення в галузі конструювання абстрактних схем (А. Рапопорт, М. Каплан, Ч. Маклелланд, Дж. Розенау, Дж. Моделски, К. Дойч та ін.); до другої групи можна віднести теоретичні розроблення, що використовували системну інтерпретацію під час дослідження конкретних ситуацій (С. Хоффман, Р. Арон, К. Уолтц, Р. Роузкранц, Д. Сінгер, Дж. Бертон та ін.) [8, с. 56–59].

Але в ті часи вироблення чіткого наукового визначення поняття міжнародної системи залишалося невирішеним. У науці про міжнародні відносини затвердився широкий спектр розуміння поняття «система», найголовнішими були розгляд системи як комплексу взаємовідносин в одній площині (концепції «балансу сил», геополітики); як ієрархічного комплексу взаємозв'язків єдиного цілого (практичний варіант – аналіз процесів прийняття рішень у зовнішній і загальній політиці, державному управлінні, військовій сфері, питаннях безпеки, аналіз процесів формування та реалізації зовнішньої політики держави); як багаторівневого комплексу взаємодій ряду (множини) ієрархічних комплексів – суб'єктів міжнародних відносин (концепції інтеграції,

стабільних структур міжнародних відносин, взаємозалежного світу); як процесу формування нової ієрархічної цілісності з відносно менш складних, але водночас внутрішньо достатньо складних цілісностей вищого порядку (концепції міжнародного співтовариства, «глобального селища») [2, с. 83].

Отже, дослідження міжнародних систем сформувалося як сукупність спеціалізованих напрямів і шкіл, єдиних в об'єкті, які спиралися загалом на спільні філософські й теоретико-методологічні засади, але розрізнялися за предметом і методами дослідження. Методи дослідження тих чи інших сторін об'єкта даної теорії виступали як більш конкретні концептуальні побудови, тобто як часткові теорії двох типів – міжпарадигмальних і парадигмальних. Деякі із часткових теорій, зазвичай висунутих у межах однієї з парадигм, знаходили підтримку в прибічників іншої парадигми.

Наприкінці ХХ ст. разом із видатними успіхами системності, у ній стали проявлятися кризові процеси. Основна причина цього полягала не стільки в кризі системності як такої, скільки в кризі її методології. Принципове оновлення системної методології відбулося завдяки формуванню І. Пригожиним концепції хаосу й перехідних процесів. Подальший розвиток ідеї системності призвів до виникнення концепції синергетики Г. Хагената, принципу синергізму, що сформувався на початку 80-х рр. ХХ ст., коли системність струснули перші кризи. Принцип синергізму, або мультиплікаційний підхід, відокремився від системного і вишшов на перший план серед інших методологічних принципів [9].

Синергетика стала міждисциплінарним науковим підходом, який досліджує процеси утворення та поведінку відкритих систем, що взаємодіють між собою складним нелінійним шляхом. Класична діалектика була заснована на лінійності, розвиток розумівся як рух від простого до більш складного, від нижчого до вищого, від старого до нового якісного стану. Але глобальні процеси – це насамперед процеси нелінійні. Нелінійне мислення спрямоване на дослідження складних систем і є більш гнучким, припускає і навіть передбачає неоднозначність рішення, варіантність істини. З погляду нелінійної діалектики визнається циклічність у розвитку, що і спостерігається в глобальних процесах, спростовується їхня прямолінійна спрямованість. Розвиток визнається як складний, багатограний процес, інколи з результатами, які складно передбачити. Нелінійна діалектика орієнтована не на алгоритм, а на творчий підхід у дослідженні, на іноваційність, являє собою метод планетарної філософії як нового напрямку в пізнанні, який має пошукати глобальні проблеми сучасності, проблеми сталого розвитку, розвитку міжнародних відносин. Адже зміст світової політики та міжнародних відносин у ХХІ ст. значною мірою визначають проблеми глобального розвитку.

Інтернаціоналізація політичної сфери, її глобалізація призводять до формування глобальної політичної культури як системи відносин і процесів виробництва її складових елементів під час зміни поколінь, важливим елементом якої є планетарне політичне мислення. Воно повинно мати гетерогенний характер, тобто не визнавати якийсь один із варіантів планетарного політичного мислення за універсальний, чи спроби тієї чи іншої країни, групи країн або цивілізації видавати свої цінності за універсальні, і включати найбільш досконалі структури всіх ідейних і політичних течій, в яких визначаються шляхи збереження людства. Водночас, як слушно зауважує І. Пригожин, людство поки що не має значних успіхів в становленні «нового планетарного мислення», хоча досягло певних якісних змін на шляху зближення двох культур – гуманітарного та природничого знань, однакового розуміння ними того, що являє собою інформація [9, с. 9].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Під час аналізу сучасної міжнародної системи варто було б виходити з того, що шлях, пройдений людством від ізолюваності континентів,

регіонів, цивілізацій і народів, завершився перетворенням світу на єдиний організм із визначеним загальним набором принципів і закономірностей розвитку його окремих частин. Тому останнім часом підвищена увага приділяється проблемам взаємозалежності та глобалізації світу. Аналіз цих трансцендентних універсальних тенденцій допоможе більш вірогідно предпоставити напрям зміни міжнародних відносин і світової політики. Пошук адекватної стратегії подальшого поступу, що кореспондує з міжнародним досвідом і успішною практикою лідерів світової спільноти й містить сучасний категоріально-інструментальний апарат для розуміння політичних процесів глобального розвитку, є імперативним і пріоритетним для України.

З огляду на чинник нелівійності, ризиковий і складно передбачуваний характер розвитку людства, однією з головних проблем глобального розвитку є необхідність політичного регулювання глобальних процесів, тобто реалізації політики гарантування глобальної безпеки. Вона має гарантувати безпеку глобальної системи та її структур, що передбачає з'ясування джерел загроз, визначення особливості політичного процесу в умовах посилення глобальних проблем, визначення політичних форм і засобів адаптації як окремих суспільств і цивілізацій, так і світового співтовариства загалом до імперативів виживання, пошук механізмів, методів та напрямів регулювання взаємозалежності.

Для гарантування глобальної безпеки засобами політики особливо важливим є розуміння механізмів функціонування світу глобальної політики і політичного світу загалом. Необхідність політичного регулювання глобальних політичних процесів, гарантування глобальної безпеки призводить до формування глобальної політичної культури, яка має визначати норми та принципи політичної поведінки, яка відповідає вимогам збереження суспільного життя в умовах посилення глобальних ризиків, визначає умови його збереження, межі, вихід за які може призвести до загибелі світової цивілізації.

Нормативна модель глобальної міждержавної міжнародної системи включає такі елементи, як механізми та засоби забезпечення міжнародного порядку, підтримання міжнародної стабільності, успішне моделювання та прогнозування глобального розвитку, реалізація стратегії сталого розвитку людства. Водночас побудова науково обґрунтованої моделі міжнародних відносин має базуватися на об'єктивних закономірностях розвитку суспільних відносин і світу загалом.

Отже, філософія як самостійна наука утворює і основу, і завершення всіх часткових або спеціальних наук, являє собою інтегральну форму наукових знань, зокрема і знань про суспільство, культуру, історію, міжнародні відносини. Філософія є методологічною основою для розроблення способу розуміння емпіричних фактів міжнародно-політичної науки.

Перспективи подальших досліджень пов'язані, на наш погляд, з аналізом глибинних засад впливу розвитку процесів глобалізації на злам класичних парадигм і формування нового наукового світогляду, на суттєву трансформацію поглядів на роль науки в сучасному суспільстві. Важливий напрям пошуків нових парадигмальних установок науки – це зближення філософії науки і філософії гуманітарного пізнання, у межах якого виникає плюралістична філософія науки.

Література

1. Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон ; пер. із фр. – К. : МП «Юніверс», 2000. – 688 с.
2. Богатуров А., Косолапов Н., Хрусталева М. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений / А. Богатуров, Н. Косолапов, М. Хрусталева. – М. : Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2002. – 384 с.
3. Каменецкий М., Суботин А. Теория международных отношений / М. Каменецкий, А. Суботин. – К. : Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2007. – 192 с.

4. Кононенко С. Формы политологического понимания международных отношений : [монография] / С. Кононенко ; НАН Украины, Ин-т всеукраїнської історії. – К., 2012. – 899 с.

5. Косолапов Н. Явление международных отношений : историческая эволюция предмета исследования / Н. Косолапов // Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений. – М. : Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2002. – 384 с.

6. Лебедева М. Мировая политика / М. Лебедева. – М. : Аспект-Пресс, 2003. – 351 с.

7. Мальский М., Мацяк М. Теория международных отношений : [підручник] / М. Мальский, М. Мацяк. – 2-е вид., перероблене і доп. – К. : Кобза, 2003. – 528 с.

8. Міжнародні системи і глобальний розвиток : [підручник] / кер. авт. колективу О. Коппель ; за ред. Л. Губерського, В. Манжоли. – Київ. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 606 с.

9. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса : новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; под ред. В. Аршинова, Ю. Климонтовича, Ю. Сачкова ; пер. с англ. Ю. Данилова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://spkurdyumov.narod.ru/Ppigogin/PriOglavl.htm>.

10. Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М. : Прогресс-Традиция, 2002. – 496 с.

11. Хонин В. Теория международных отношений : общая часть / В. Хонин. – К. : Академ-Пресс, 2005. – 456 с.

12. Buzan Barry, Little Richard. International Systems in World History. Remaking the Study of International Relations/ Barry Buzan, Richard Little. – Oxford University Press, 2000. – 452 p.

Анотація

Коппель О. А., Пархомчук О. С. Методологічний вплив загальнонаукових теорій на дослідження міжнародних відносин. – Стаття.

Присвячено гносеологічним і теоретико-методологічним аспектам міжнародно-політичної науки. Доведено, що розвиток науки про міжнародні відносини свідчить про зростання ролі та значення її гносеологічного складника. Гносеологія міжнародних відносин як складник філософії досліджує умови та можливості достовірного знання в галузі міжнародних відносин, загальні передумови пізнання явища міжнародних відносин, проблеми природи пізнання міжнародної реальності та його потенційних можливостей, відношення науки про міжнародні відносини до об'єктивної реальності. На основі аналізу основ пізнання міжнародних відносин обґрунтовано, що методологічною основою для розроблення способу розуміння емпіричних фактів у міжнародно-політичній науці є філософія. Висвітлюються ключові питання теорії та методології аналізу міжнародних відносин у контексті парадигмальної еволюції сучасної науки. Особливу увагу приділено теоретичним засадам дослідження міжнародно-політичних проблем глобального розвитку.

Ключові слова: міжнародні відносини, гносеологія, філософія, соціологія, політологія, теорія міжнародних відносин, парадигма.

Аннотация

Коппель Е. А., Пархомчук Е. С. Методологическое влияние общенаучных теорий на исследование международных отношений. – Статья.

Статья посвящена исследованию гносеологических и теоретико-методологических аспектов международно-политической науки. Доказано, что развитие науки о международных отношениях свидетельствует о возрастании роли и значения ее гносеологической составляющей. Являясь составной частью философии, гносеология международных отношений исследует условия и возможности достоверного знания в области международных отношений, общие предпосылки познания явления международных отношений, проблемы природы познания международной реальности и его потенциальных возможностей, отношение науки про международные отношения к объективной реальности. На основе анализа основ познания международных отношений обосновано, что методологической основой разработки понимания эмпирических фактов международно-политической науки выступает

філософія. Освітлюються ключеві питання теорії та методології аналізу міжнародних відносин в контексті парадигмальної еволюції сучасної науки. Особливу увагу приділено теоретичним основам дослідження міжнародно-політичних проблем глобального розвитку.

Ключеві слова: міжнародні відносини, гносеологія, філософія, соціологія, політологія, теорія міжнародних відносин, парадигма.

Summary

Koppel O. A., Parkhomchuk O. S. Methodological effect of general academic theories of the studies of international relations. – Article.

It is dedicated to the epistemological, theoretical and methodological aspects of international political science. It is approved that the development of the international relations science shows the increasing role and importance of its epistemological component. Being an integral part of philosophy,

epistemology of international relations studies the conditions and possibilities of insights in the field of international relations, general prerequisites for cognition of the phenomenon of international relations, the problem of the way of cognition of international reality and its potential possibilities, the correspondence of the international relations science to the objective reality. On the basis of analysis of the principles of cognition of international relations it is proved that philosophy serves as methodological basis for the development of the means of understanding of empirical evidences of international political science. The key issues of the theory and methodology of international relations analysis in the context of paradigm evolution of the modern science are elucidated. A special attention has been paid to the theoretical basis of the studies of international political problems of the global development.

Key words: international relations, epistemology, philosophy, sociology, political science, theory of international relations, paradigm.